

2923

Ի. ՍՏԱԼԻՆ

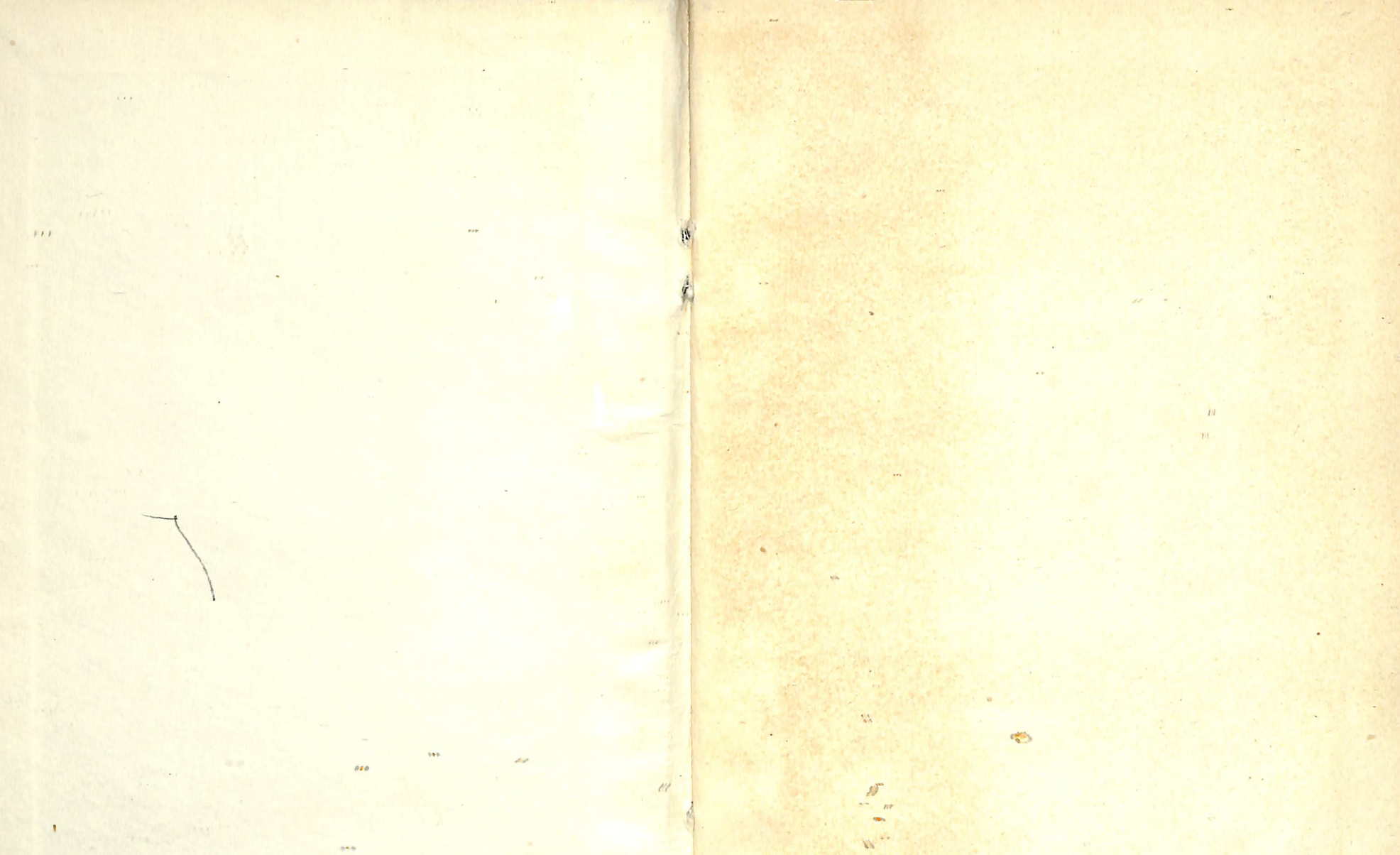
ԱԳՐԱՐԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱ-
ԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐԻ
ՇՈՒՐԶՐ ԽՍՀՄ-ՈՒՄ

3K33

Ա-18

ՊԵՏԼՐԱՏ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԳԱՆՈՒԹՅԱՆ
ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ
ՅԵՐԵՎԱՆ ● 1939

14 NOV 2009

3K33

Ա. 18.

7

Ի. ՍՏԱԼԻՆ

ԱԳՐԱՐԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՐՑԵՐԻ ՇՈՒՐՋԸ ԽԱՀՄ-ՈՒՄ

Հառ մարտիստ ագրարագետների կոնֆերենցիայում
1929 թվի դեկտեմբերի 27-ին

ՊԵՏԷՐԱՏ
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ
ՅԵՐԵՎԱՆ ● 1938

ԱԳՐԱՐԱԾԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԵՐԻ ՇՈՒՐՋԸ ԽՍՀՄ-ՈՒՄ

Հառ Վերբախտ ոգրարագետների կոնֆերենցիայում 1929 թվի
սեպտեմբերի 27-ին

1944
39

И. СТАЛИН
К ВОПРОСАМ АГРАРНОЙ
ПОЛИТИКИ В СССР
Армгиз—Издательство полит. литературы,
Ереван, 1938

Ընկերներ: Մեր հասարակական-տնտեսական կյանքի
հիմնական փաստը ներկա մոմենտում, — մի փաստ, վորն իր
վրա յե դարձնում ընդհանուրի ուղղորդությունը, — կոլտնտե-
սային շարժման վիթխարի աճման փաստն է:

Այժմյան կոլտնտեսային շարժման բնորոշ գիծն այն է,
վոր կոլտնտեսություններ են մտնում վո՛չ միայն չքավո-
րության առանձին խմբերը, ինչպես մինչև այժմ է յեղել,
այլև միջակն ել մասսայաբար կոլտնտեսությունները գնաց:
Այս նշանակում է, վոր կոլտնտեսային շարժումն աշխատա-
վոր գյուղացիների առանձին խմբերի ու միջնախավերի
շարժումից փոխարկվել է գյուղացիության միլիոնավոր ու
միլիոնավոր հիմնական մասսաների շարժման: Սրանով ել,
ի միջի այլոց, հարկավոր է բացատրել վիթխարի կարևո-
րություն ներկայացնող այն փաստը, վոր հզոր, հարաճուն,
հակապոլիտիկային հորդանքի (լավина) բնույթ ընդունած կոլ-
տնտեսային շարժումն իր ճանապարհին սրբում-տանում է
կուլակի դիմադրությունը, ջնջում է կուլակությանը և
ճանապարհ է բաց անում սոցիալիստական լայն շինարարու-
թյան համար գյուղում:

Բայց յեթե մենք հիմք ունենք պարծենալու սոցիալիս-
տական շինարարության սյրակտիկ հաջողություններով, ա-
յա նույն այդ բանը չի կարելի ասել մեր քեորիական աշ-
խատանքի հաջողությունների մասին եկոնոմիկայի բնա-
դավառում՝ ընդհանրապես, գյուղատնտեսության բնագավա-
ռում՝ առանձնապես: Դեռ ավելին. հարկավոր է ընդունել,
վոր Թեորիական միտքը հետ է մնում մեր սյրակտիկ հաջո-

դուժյուններէց, վոր մեզ մաս վորոչ չարի խշում կա պրակտիկ հաջողություններն ու թեորիական մտքի զարգացման միջև: Մինչդեռ անհրաժեշտ է, վոր թեորիական աշխատանքը վո՛չ միայն հասնի պրակտիկ աշխատանքի հետեւից, այլև անցնի նրանից՝ զինելով մեր պրակտիկներին սոցիալիզմի հաղթության համար մղած նրանց պայքարում:

Յեւ այստեղ չեմ ընդարձակարանի թեորիայի նշանակության մասին: Զեղ այդ բաժանանաչափ լավ հայտնի յե: Հայտնի յե, վոր թեորիան, յեթե նա իսկապես թեորիա յե, պրակտիկներին տալիս է կողմնորոշման ուժ, հեռանկարի պարզություն, վստահություն՝ աշխատանքի մեջ, հալաւա դեպի մեր դործի հաղթությունը: Այս ամենը հակայական նշանակություն ունի—է չի կարող չունենալ—մեր սոցիալիստական շինարարության դործում: Դժբախտությունն այն է, վոր մենք սկսում ենք կաղալ հենց այդ բնադալաւում, մեր եկոնոմիկայի հարցերի թեորիական մշակման բնագավառում: Այլապես էլ ինչո՞վ բացատրել այն փաստը, վոր մեզանում, մեր հասարակական-քաղաքական կյանքում տակալին դեռ դործածության մեջ են մեր եկոնոմիկայի հարցերի վերաբերյալ զանազան բուրժուական ու մանր-բուրժուական թեորիաներ: Ինչո՞վ բացատրել, վոր այդ թեորիաներն ու թեորիկները մինչև այժմ պատշաճ հակահարմարի չեն հանդիպում: Ել ինչո՞վ բացատրել, վոր մարքս-լենինյան քաղաքատնտեսության մի շարք հիմնական դրույթներ, վորոնք ամենալստահելի հակաթուշն են բուրժուական ու մանր-բուրժուական թեորիաների դեմ, սկսում են մոռացության տրվել, չեն ժողովրդականացվում մեր մամուլում, չլիտես ինչո՞ւ առաջին պլան չեն քաշվում: Մի՞թե դժվար է հասկանալ, վոր առանց մարքս-լենինյան թեորիայի բաղաչի վրա այդ բուրժուական թեորիաների դեմ անհաշտ պայքար մղելու՝ դասակարգային թշնամիների նկատմամբ լիակատար հաղթանակի հասնել անհնարին է:

Նոր պրակտիկան ծնում է նոր մոտեցում դեպի անցման ժամանակաշրջանի եկոնոմիկայի՝ պրոբլեմները: Այժմ նոր ձևով է դրվում նեպի, դասակարգերի, շինարարության տեմպերի, զուգման, կուսակցության քաղաքականության հարցը: Պրակտիկայից հետ չմնալու համար հարկաւոր է

նոր իրադրության տեսակետից այժմ էեթ դրաւել բոլոր այդ պրոբլեմներն մշակմամբ: Առանց դրան անհնարին է հաղթահարել մեր պրակտիկների գլուխներն աղբոտող բուրժուական թեորիաները: Առանց դրան անհնարին է արմատիւ անել նախապաշարմունքների սոբոլություն տոացած այդ թեորիաները: Վորովհետև թեորիայի բնադալաւում բուրժուական նախապաշարմունքների դեմ մղած պայքարով միայն կարելի յե հասնել մարքսիզմ-լենինիզմի դիրքերի ամրացմանը:

Թույլ տվեք անցնելու թեորիա կոչվող այդ բուրժուական նախապաշարմունքներից դոնե միքանիսի բնութագրման և մեր շինարարության միքանի հանգուցային պրոբլեմները լուսաբանելու կարգով՝ ցուցադրելու նրանց սնունդությունը:

I

«ՀԱՎԱՍԱՐԱԿՇՈՒՈՒԹՅԱՆ» ԹԵՈՐԻԱՆ

Դուք, իհարկե, գիտեք, վոր կոմունիստների մեջ մինչև այժմ էլ տարածված է մեր ժողովրդական տնտեսության սեկտորների ախպես կոչված «հալասարակչության» թեորիան: Այդ թեորիան, իհարկե, վոչ մի ընդհանուր բան չունի մարքսիզմի հետ: Սակայն նա, հենց այդ թեորիան քարոզվում է աջերի բանակին պատկանող մի շարք անձերի կողմից: Ըստ այդ թեորիայի յենթադրվում է, թե մենք ամենից առաջ ունենք սոցիալիստական սեկտոր,—սա մի յուրատեսակ արկղ է,—և մենք բացի դրանից ունենք մոչ-սոցիալիստական, յեթե կուզեք՝ կադիտալիստական սեկտոր,—սա էլ մյուս արկղն է: Այս յերկու արկղները գտնվում են տարբեր ուղիներով՝ վրա ու խաղաղորեն առաջ են գլորվում՝ առանց իրար դիպչելու: Յերկրաչափությունից հայտնի յե, վոր զուգահեռ դժերը չեն հանդիպում միմյանց: Սակայն այդ յերեկնի թեորիայի հեղինակները կարծում են, թե այդ զուգահեռները յերեկն միմյանց կհանդիպեն և, յերբ նրանք հանդիպեն, մեզանում սոցիալիզմ կստացվի: Ընդամեն այդ թեորիան աչքաթող է անում, վոր այսպես կոչված «արկղները» հետեւ կանգնած են դասակարգերը, իսկ այդ

«արկղները» չարժուածը տեղի յե ունենում դասակարգային կատարել կուլի կարգով, կյանքի ու մահվան կուլի, «ով ում» սկզբունքով մղվող կուլի կարգով:

Դժվար չե հասկանալ, վոր այդ թեորիան վոչ մի ընդհանուր բան չունի լենինիզմի հետ: Դժվար չե հասկանալ, վոր այդ թեորիան որչեկտիվորեն նպատակ ունի պաշտպանելու անհատական գյուղացիական տնտեսության դիրքերը, գինելու կուլակային տարրերին «նոր» թեորիական գենքով՝ կոլտնտեսությունները գեմ նրանց մղած պայքարում ու վարկարկելու կոլտնտեսությունների դիրքերը: Սակայն նա, այդ թեորիան, մինչև այժմ ել տարածված ե մեր մամուլում: Յեւ չի կարելի ասել, թե այդ թեորիան լուրջ հակահարվածի, մասնավոր կործանիչ հակահարվածի հանդիպելիս լինի մեր թեորետիկների կողմից: Այլ կերպ ել ինչո՞վ բատացրել այդ անհեթեթությունը, յեթե վոչ մեր թեորիական մտքի հետամնացությամբ:

Մինչդեռ բախական եր միայն մարքսիզմի դանձարանից հանել վերարտադրության թեորիան ու այն հակադրել սեկտորների համարակշռության թեորիային, վորպեսզի այդ վերջին թեորիայից հետք անդամ չմնար: Իրոք, վերարտադրության մարքսիստական թեորիան ուսուցանում ե, վոր արդի հասարակությունը չի կարող զարգանալ՝ տարեցտարի կուտակումներ չանելով, իսկ առանց տարեցտարի ընդլայնված վերարտադրություն ունենալու՝ անհնարին ե կուտակել: Սա պարզ ե ու հասկանալի: Մեր կենտրոնացած սոցիալիստական խոշոր արդյունաբերությունը դարպանում ե ընդլայնված վերարտադրության մարքսիստական թեորիայի համաձայն, վորովհետեւ այն ամեն տարի աճում ե իր ծավալով, ունի իր կուտակումները ե յոթ-միջոնառոց քայլերով առաջ ե շարժվում: Բայց ժողովրդական տնտեսությունը մեր խոշոր արդյունաբերությամբ չի սղառվում: Ընդհակառակը, մեր ժողովրդական տնտեսության մեջ դեռեւս գերակշռում ե մանր-գյուղացիական տնտեսությունը: Կարելի՞ յե արդյոք ասել, թե մեր մանր-գյուղացիական տնտեսությունը զարգանում ե ընդլայնված վերարտադրության սկզբունքով: Վո՞չ, այդ չի կարելի ասել: Մեր մանր-գյուղացիական տնտեսությունն իր մասսայական առումով առա-

րեցտարի վո՞չ միայն ընդլայնված վերարտադրություն չի իրականացնում, այլ, ընդհակառակը, նա միշտ չե, վոր հնարավորություն ունի իրականացնելու մինչև իսկ պարզ վերարտադրությունը: Կարելի՞ յե արդյոք արագացրած տեմպով առաջ շարժել մեր սոցիալիստականացրած ինդուստրիան՝ ունենալով այնպիսի գյուղատնտեսական բազա, ինչպես մանր-գյուղացիական տնտեսությունն ե, վորն ընդլայնված վերարտադրության ընդունակ չե ե բացի այդ գերակշռող ուժ ե մեր ժողովրդական տնտեսության մեջ: Վո՞չ, չի կարելի: Կարելի՞ յե արդյոք քիչ թե շատ յերկարատե ժամանակաշրջանի ընթացքում խորհրդային իշխանությունն ու սոցիալիստական շինարարությունը խաբսիել յերկու տարբեր հիմքերի վրա—ամենախոշոր ու միավորված սոցիալիստական արդյունաբերության հիմքի վրա ե ամենամասնատված ու հետամնաց մանր-ապրանքային գյուղացիական տնտեսության հիմքի վրա: Վո՞չ, չի կարելի: Այդ յերբեւս պետք ե վերջանա ամբողջ ժողովրդական տնտեսության լիակատար փլուզումով: Ել վո՞րտեղ ե յեղը: Յեղըն այն ե, վոր խոշորացնենք գյուղատնտեսությունը, այն ընդունակ դարձնենք կուտակման, ընդլայնված վերարտադրության ե այդպիսով փոխակերպենք ժողովրդական տնտեսության գյուղատնտեսական բազան: Բայց ի՞նչպես խոշորացնենք այն: Դրա համար գոյություն ունի յերկու ուղի: Գոյություն ունի կապիտալիստական ուղի, վորի երկրորդը գյուղատնտեսության խոշորացումն ե՝ նրա մեջ կապիտալիզմ արմատավորելու միջոցով, մի ուղի, վորը տանում ե դեպի գյուղացիության աղքատացումը ե դեպի կապիտալիստական ձեռնարկությունների զարգացումը գյուղատնտեսության մեջ: Այդ ուղին մենք մերժում ենք, վորպես մի ուղի, վորն անհամատեղելի յե խորհրդային տնտեսության հետ: Գոյություն ունի մի այլ ուղի, ազգալիստական ուղի, վորի երկրորդը կոլտնտեսությունների ու խորհրդատնտեսությունների արմատավորումն ե գյուղատնտեսության մեջ, մի ուղի, վորը տանում ե դեպի մանր-գյուղացիական տնտեսությունների միավորումը խոշոր կոլեկտիվ տնտեսությունների մեջ, վորոնք գինված

են տեխնիկայով ու գիտութեամբ, ու դեպի կապիտալիստական տարրերի արտադրութեան հողագործութեան միջից: Մենք կողմնակից ենք այս յերկրորդ ուղուն:

Հետեապես, հարցն այսպես է դրված. կա՞մ մեկ ուղին, կա՞մ մյուսը, կա՞մ երկուսը—դեպի կապիտալիզմ, կա՞մ առաջ—դեպի սոցիալիզմ: Վոչ մի յերրորդ ուղի չկա և չի կարող լինել: «Համասարակչութեան» թեորիան յերրորդ ուղի նշելու փորձ է: Յեւ չենց այն պատճառով, վոր նա հաշիվ չէ առնում յերրորդ (գոյութիւն չունեցող) ուղին, նա ուսուցիական է, անտիմարքսիստական:

Այսպես ահա, բախական եր միայն Մարքսի վերաբերողութեան թեորիան հակադրել սեկտորների «համասարակչութեան» թեորիային, վորպեսզի այս վերջին թեորիայից հետք անգամ չմնար:

Իսկ ինչո՞ւ այդ բանը չի արվում մեր մարքսիստ-աղբաբազետների կողմից: Այդ ո՞ւմն է հարկավոր, վոր «համասարակչութեան» ծիծաղաշարժ թեորիան տարածված լինի մեր մամուլում, իսկ վերաբերողութեան մարքսիստական թեորիան գրվանի տակ մնա:

II

«ԻՆՔՆԱՀՈՍԻ» ԹԵՈՐԻԱՆ ՍՈՑԻԱԼԻՍՏԱԿԱՆ

ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ

Անցնենք քաղաքատնտեսութեան մեջ յեղած յերկրորդ նախապաշարմունքին, բուրժուական տիպի յերկրորդ թեորիային: Յես նկատի ունեմ «ինքնահոսի» թեորիան սոցիալիստական շինարարութեան գործում, մի թեորիա, վորը վոչ մի ընդհանուր բան չունի մարքսիզմի հետ, բայց ջանասիրաբար քարոզվում է աջ բանակին պատկանող մեր ընկերների կողմից: Այդ թեորիայի հեղինակները պնդում են մոտավորապես հետևյալը: Մեզանում կապիտալիզմ կար, դարդանում էր ինդուստրիան կապիտալիստական քաղաքի վրա, իսկ գյուղը գնում էր կապիտալիստական քաղաքի հետևից տարերայնորեն, ինքնահոսով, փոխակերպվելով ըստ կապիտալիստական քաղաքի պատկերի ու նմանութեան: Յեթե բանն այսպես էր կապիտալիզմի որով, ինչո՞ւ չի կարող նույն այդ

բանը տեղի ունենալ նաև խորհրդային տնտեսութեան որով, ինչո՞ւ գյուղը, մանր-գյուղացիական տնտեսութիւնը չի կարող ինքնահոսի ուղիով գնալ սոցիալիստական քաղաքի հետևից՝ տարերայնորեն փոխակերպվելով ըստ սոցիալիստական քաղաքի պատկերի ու նմանութեան: Այս թեորիայի հեղինակներն այդ հիման վրա պնդում են, վոր գյուղը կարող է ինքնահոսի կարգով գնալ սոցիալիստական քաղաքի հետևից: Այստեղից մի հարց. արժե՞ արդյոք, վոր մենք տաքանանք խորհրդատնտեսութիւնների ու կոլտնտեսութիւնների կազմակերպման առթիւ, արժե՞ արդյոք, վոր մենք նիդակներ քարդենք, յեթե գյուղն այնպես էլ կարող է սոցիալիստական քաղաքի հետևից գնալ:

Ահա ձեզ ելի մի թեորիա, վորն որչեկտիվորեն նպատակ ունի նոր գնք տալու գյուղի կապիտալիստական տարրերի ձեռքը՝ կոլտնտեսութիւնների գեմ նրանց մղած պայքարում: Այդ թեորիայի անտիմարքսիստական ելութիւնը վոչ մի կասկածի յենթակա չէ:

Տարրինակ չե՞ արդյոք, վոր մեր թեորետիկները դեռևս ժամանակ չեն գտել փետրահան անելու (расчебовать) այդ տարրինակ թեորիան, վորն աղբոտում է մեր պրակտիկ-կոլտնտեսականների գլուխները:

Կասկած չկա, վոր սոցիալիստական քաղաքի առաջատար դերը մանր-գյուղացիական գյուղի նկատմամբ մեծ է ու անգնահատելի: Հենց սրա վրա էլ հիմնվում է ինդուստրիայի փոխակերպող դերը գյուղատնտեսութեան նկատմամբ: Բայց այդ գործոնը բախական է արդյոք, վորպեսզի մանր-գյուղացիական գյուղն ինքը գնա քաղաքի հետևից՝ սոցիալիստական շինարարութեան գործում: Վո՞չ, բախական չէ: Կապիտալիզմի որով գյուղը տարերայնորեն գնում էր քաղաքի հետևից, վորովհետև քաղաքի կապիտալիստական տնտեսութիւնը և գյուղացու մանր ապրանքային տնտեսութիւնն իրենց հիմքում նույնատիպ տնտեսութիւն են: Իհարկէ, մանր-գյուղացիական ապրանքային տնտեսութիւնը դեռևս կապիտալիստական տնտեսութիւն չէ: Բայց նա իր հիմքում նույնատիպ է կապիտալիստական տնտեսութեան հետ, վորովհետև հեմվում է արտադրութեան միջոցների մասնավոր սեփականութեան վրա: Լենինը հաղտո անգամ

իրավացի յե, յերբ նա Բուխարինի «Անցման ժամանակաշրջանի եկոնոմիկային» («Экономика переходного периода») վերաբերող գրքույկին նվիրված իր դիտողություններում խոսում է «գյուղացիության ապրանքային-կապիտալիստական տենդենցի» մասին՝ ի հակադրություն պրոլետարիատի սոցիալիստական տենդենցի¹: Հենց սրանով էլ բացատրվում է, Վոր «մանր արտադրությունը կապիտալիզմ ու բուրժուազիա յե ծնում շարունակ, ամեն որ, ամեն ժամ, տարբերակներն ու մասսայական մասշտաբով» (Լենին): Հետևաբար, կարելի՞ յե արդյոք ասել, թե մանր-ապրանքային գյուղացիական տնտեսությունն իր հիմքում նույնատիպ է քաղաքի սոցիալիստական արտադրության հետ: Ակներև է, Վոր այդ չի կարելի ասել՝ չխզելով կապերը մարքսիզմի հետ: Այլապես Լենինը չեր ասի, թե՝ «քանի դեռ մենք ապրում ենք մանր-գյուղացիական յերկրում, Ռուսաստանում կապիտալիզմի համար տնտեսական ավելի հաստատուն բաղա կա, քան կոմունիզմի համար»: Հետևաբար, սոցիալիստական շինարարության գործում ինքնահոսի թեորիան փտած, անտիլենինյան թեորիա յե: Հետևաբար, Վորպեսզի մանր-գյուղացիական գյուղը դնա սոցիալիստական քաղաքի հետևից, անհրաժեշտ է բացի բոլոր մնացած բաներից՝ արմատավորել գյուղում նաև խոշոր սոցիալիստական տնտեսություններ՝ խորհրդանտեսությունների ու կոլտնտեսությունների ձևով, Վորպես սոցիալիզմի բաղաներ, Վորոնք սոցիալիստական քաղաքի գլխավորությամբ կարող են իրենց հետևից տանել գյուղացիության հիմնական մասսաներին:

Բանը պարզ է: Սոցիալիստական շինարարության մեջ «ինքնահոսի» թեորիան անտիմարքսիստական թեորիա յե: Սոցիալիստական քաղաքը պետք է իր հետևից տանի մանր-գյուղացիական գյուղը՝ արմատավորելով գյուղում կոլտնտեսություններ ու խորհրդանտեսություններ և գյուղը նոր, սոցիալիստական յեղանակով փոխակերպելով:

Տարրերնակ է, Վոր սոցիալիստական շինարարության մեջ «ինքնահոսի» հակամարքսիստական թեորիան մինչև

¹ Ընդգծումը Լենինինն է: Ի. Ստ.:

այժմ մեր թեորետիկ-աղբարադեաների պատշաճ հակահարվածին չի հանդիպում:

III

ՄԱՆՐ-ԳՅՈՒՂԱՅԻԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ «ԿԱՅՈՒՆՈՒԹՅԱՆ» ԹԵՈՐԻԱՆ

Անցնենք քաղաքատնտեսության մեջ յեղած յերրորդ նախապաշարմունքին, մանր-գյուղացիական տնտեսության «կայունություն» թեորիային: Ամենքին հայտնի յեն բուրժուական քաղաքատնտեսության առարկությունները մանր տնտեսության հանդեպ խոշորի ունեցած առավելության վերաբերյալ մարքսիզմի հայտնի թեզիսի դեմ, Վորն իր թեմիայն արդյունաբերության մեջ ուժ ունի, բայց կիրառում չունի գյուղատնտեսության մեջ: Դավիդի ու Հերցի տիպի սոցիալ-դեմոկրատական թեորետիկները, Վորոնք քարոզում են այդ թեորիան, փորձում եյին ընդամեն «հենվել» այն փաստի վրա, Վոր մանր գյուղացին դիմացելուն է, համբերող, պատրաստ է հանձն առնելու ամեն տեսակի զրկանքներ, միայն թե պաշտպանի իր հողի պատառը, Վոր, դրա շնորհիվ, մանր-գյուղացիական տնտեսությունը կայունություն է հայտաբերում հողագործության մեջ խոշոր տնտեսության դեմ մղած իր պայքարում: Դժվար չե հասկանալ, Վոր այդպիսի «կայունություն» ամեն մի անկայունությունից վատ է: Դժվար չե հասկանալ, Վոր այդ անտիմարքսիստական թեորիան իրեն նպատակ է դնում միայն մի բան՝ կապիտալիստական կարգերի դուլարանումն ու ամրացումը: Յեվ հենց այն պատճառով, Վոր նա այդպիսի նպատակ ունի, հենց այդ պատճառով էլ մարքսիստներին հաջողվեց այնպես հեշտ ջանքախել այդ թեորիան: Բայց բանն այժմ այդ չե: Բանն այն է, Վոր մեր պրակտիկան, մեր իրականությունը նոր փաստարկներ է տալիս այդ թեորիայի դեմ, իսկ մեր թեորետիկները տարրերնակ կերպով չեն ցանկանում կամ չեն կարողանում այդ նոր դեմքն ոգտագործել բանվոր դասակարգի թշնամիների դեմ: Յես նկատի ունեմ բանվոր դասակարգի թշնամիների դեմ: Յես նկատի ունեմ հողի մասնավոր սեփականության վոչնչացման պրակտիկան, հողի ազդայնացման պրակտիկան մեղանում, մի պրակտի-

կա, վորը մանր գյուղացուն ազատում է հողի իր պատառին ստրկորեն նվիրված լինելուց և զբանով հենց հեշտացնում է անցումը մանր գյուղացիական տնտեսությունից դեպի խոշոր, կոլեկտիվ տնտեսությունը:

Իրոք, Արեմտյան Յեմլրոպայում մանր գյուղացուն ինչն էր կապում, կապում է ու գետ կապելու յե նրա մանր-ապրանքային տնտեսության հետ: Ամենից առաջ և գլխա-փորապես իր սեփական հողի պատառի առկայությունը, հո-ղի մասնավոր սեփականության առկայությունը: Նա տարի-ներով փող էր կուտակում, վորպեսզի մի պատառ հող գնի՝ նա այդ պատառը գնել է և, հասկանալի չէ, չէ ցանկանում նրանից բաժանվել՝ գերադասելով բոլոր ու ամեն անասկի գրկանքներ կրել, գերադասելով վայրենության մեջ ընկնել, միայն թե սրաշտպանի ու իր ձեռքին պահի հողի իր պատա-ռը—իր անհատական տնտեսության հիմքը: Կարելի՞ր չէ ար-դյոք ասել, վոր այդ Փակտորն իր այդ ձեռով շարունակում է գործել նաև մեզանում, խորհրդային կարգերի պայմաննե-րում: Վո՛չ, չի կարելի ասել: Ձի կարելի ասել, վորովհե-տե մեզանում հողի մասնավոր սեփականություն չկա: Յեմ հենց այն պատճառով, վոր մեզանում հողի մասնավոր սե-փականություն չկա, մեզանում չկա նաև գյուղացու այն ստրկական նվիրվածությունը հողին, վորը կա Արեմուտ-քում: Իսկ այդ հանգամանքը չի կարող չհեշտացնել մանր-գյուղացիական տնտեսության անցումը կոլտնտեսություն-ների ուղիների վրա:

Ահա թե վորտեղ է այն բանի պատճառներից մեկը, վոր խոշոր տնտեսություններին դյուրում, կոլտնտեսություննե-րին դյուրում հաջողվում է այնպես հեշտությամբ ցուցա-դրել մեզանում, հողի աղբայնացման պայմաններում, իրենց գերազանցությունը մանր գյուղացիական տնտեսության հանդեպ:

Ահա թե վորտեղ է խորհրդային ագրարային որենքների հեղափոխական մեծ նշանակությունը, որենքներ, վորոնք մոնեչադրին բացարձակ ունեան, վերացրին հողի մասնավոր սեփականությունը և հողի աղբայնացում հաստատեցին:

Բայց որանից հետևում է, վոր մենք մեր տրամադրու-թյան տակ ունենք նոր փաստարկ բուրժուական տնտեսա-

դեաների դեմ, վորոնք հռչակում են մանր-գյուղացիական տնտեսության կայունությունը խոշոր տնտեսության դեմ մղած նրա պայքարում:

Հասա ինչո՞ւ մեր ագրարադեմ-թեորետիկները բավա-կանաչափ չեն ողտադործում այս նոր փաստարկը՝ բոլոր ու ամեն տեսակի բուրժուական թեորիաների դեմ իրենց մղած պայքարում:

Հողի աղբայնացում կենսագործելով՝ մենք յեկափեա ենք ունեցել, ի միջի այլոց, այն թեորիական նախադրյալ-ները, վորոնք տրված են «Կապիտալի» յերրորդ հատորում, Մարքսի «Համկեյալ արժեքի թեորիաները» հայտնի զրքում և Լենինի ագրարային աշխատություններում, վորոնք թեո-րիական մտքի ամենահարուստ դանձարան են ներկայաց-նում: Յես նկատի ունեմ ընդհանրապես հողային ունեացի թեորիան, առանձնապես բացարձակ հողային ունեացի թեո-րիան: Այժմ բոլորի համար պարզ է, վոր այդ ուղիանու-թյունների թեորիական գրույթները փայլուն կերպով հաստատվեցին քաղաքում ու գյուղում կատարվող մեր սո-ցիալիստական շինարարության պրակտիկայով:

Անհասկանալի չէ միայն, թե ինչո՞ւ Չայնովների աի-պի «խորհրդային» տնտեսագետների հակադիտական թեո-րիաները պետք է ազատ տարածում գտնեն մեր մամուլում, իսկ Մարքս—Ենգելսի—Լենինի հանձարեղ աշխատություն-ները հողային ունեացի ու բացարձակ հողային ունեացի թեորիայի մասին չպետք է ժողովրդականացվեն ու առաջին պլանը քաշվեն, պետք է գրվանի տակ մնան:

Դուք, յերևի, հիշում եք Ենգելսի հայտնի բրոշյուրը «Գյուղացիական հարցի» մասին: Դե՛ք, իհարկե, հիշում եք, թե Ենգելսը վորչափ շրջահայաց կերպով է մոտենում մանր գյուղացիներին ընկերային տնտեսության ուղին, կոլեկտիվ տնտեսության ուղին փոխադրելու հարցին: Թույլ տվեք Ենգելսի բրոշյուրից մեջ բերելու համապատասխան տեղը.

«Մենք մոտականապես կանգնած ենք մանր գյուղացու կողմը: Մենք ամեն հնարավոր բան անելու չենք, վորպեսզի նրա համար տվելի տու-նելի լինի ապրելը, վորպեսզի նրա համար հեշտացնենք անցումը դեպի ընկերայնություն, այն դեպքում, յեթե նա վճռի այդ անել: Իսկ այն դեպքում, յեթե նա զեռուս ի վիճակի չի լինի այդ վճիռն ընդունելու,

մենք կհամարենք նրան հնարավորին չափ ավելի ժամանակ տալ՝ իր հազի պատճառի վրա դրա մասին մտածելու համար»¹:

Դուք տեսնում եք, թե Ենդեյսը վորչափ չըջատյաց կերպով է մոտենում անհատական գյուղացիական տնտեսությունը կոլեկտիվիզմի ուղիների վրա փոխադրելու հարցին: Ինչո՞վ բացատրել Ենդեյսի այդպիսի՝ առաջին հայացքից չափազանցաբար՝ չըջատյացությունը: Ինչի՞ց եր յեւնում նա այդ զեպըում: Ակներե ե, վոր նա յեւնում եր հողի մասնավոր սեփականության առկայությունից, այն փաստից, վոր գյուղացին ունի հողի «իր պատանու», վորից նրա, գյուղացու համար, դժվար կլինի բաժանվել: Այդպես ե գյուղացիությունն Արեւմուտքում: Այդպես ե գյուղացիությունը կապիտալիստական յերկրներում, վորտեղ գոյություն ունի հողի մասնավոր սեփականություն: Հասկանալի յե, վոր այստեղ հարկավոր ե մեծ չըջատյացություն: Կարելի՞ յե արդոք ասել, վոր մեզանում, իՍՂՄ-ում, այդպիսի դրություն կա: Վո՞չ, չի կարելի այդ ասել: Ձի կարելի, վորովհետեւ մեզանում չկա հողի մասնավոր սեփականություն, վորը գյուղացուն բեւում ե իր անհատական տնտեսությանը: Ձի կարելի, վորովհետեւ մեզանում կա հողի ազգայնացում, վորը հեշտացնում ե անհատական գյուղացու անցումը կոլեկտիվիզմի ուղիների վրա:

Ահա թե վորտեղ ե այն համեմատական հեշտության ու արագության պատճառներից մեկը, վորով վերջին ժամանակներս մեզանում զարգանում ե կոլտնտեսային շարժումը:

Յաւալի յե, վոր մեր թեորեաիլ-աղբարագեաները դեռեւ չեն փորձել պատշաճ պարզությամբ բացատրել այդ տարբերությունը գյուղացու դրության մեջ մեզանում ե Արեւմուտքում: Մինչդեռ այդպիսի աշխատանքը մեծագույն նշանակություն կունենա վո՞չ միայն մեզ, խորհրդային աշխատողներիս համար, այլեւ բոլոր յերկրների կոմունիստների համար: Վորովհետեւ կապիտալիստական յերկրների պրոլետարական հեղափոխության համար միևնույնը չե, թե իշխանությունը պրոլետարիատի կողմից վերցվելուց հետո առաջին խի որերից հարկ կլինի արդոք այնտեղ

¹ Ընդգծումն իմն ե: Ի. Ստ.:

սոցիալիզմ կառուցել հողի ազգայնացման բազայի վրա, թե առանց այդպիսի բազայի:

Նորերս ունեցած իմ յելույթում մամուլի մեջ («Մեծ բեկման տարին») յես զարգացրել եմ վորոչ փաստարկներ հողւտ հողազործության մեջ մանր տնտեսության հանդեպ խոշոր տնտեսության ունեցած գերազանցության, նկատի ունենալով խոշոր խորհտնտեսությունները: Հարկ ել չկա աղացուցելու, վոր այդ բոլոր փաստարկներն ամբողջապես ու լիովին վերաբերում են նաեւ կոլտնտեսություններին՝ վորպես խոշոր տնտեսական միավորների: Յես խոսում եմ վոչ միայն զարգացած, մեքենա-տրակտորային բազա ունեցող, կոլտնտեսությունների մասին, այլեւ առաջնային (коп-вичные) կոլտնտեսությունների մասին, վորոնք ներկայացնում են կոլտնտեսային շինարարության, այսպես ասած, մանուֆակտուրային ժամանակաշրջանը ե հենվում են գյուղացիական ինվենտարի վրա: Յես նկատի ունեմ այն առաջնային կոլտնտեսությունները, վորոնք ներկայումս ստեղծվում են համատարած կոլեկտիվացման շրջաններում ե վորոնք հենվում են արտադրության գյուղացիական գործիքների սոսկական գումարման վրա: Վերցնենք, որինակ, նախկին Դոնի մարզում գտնվող խոշորի շրջանի կոլտնտեսությունները: Արտաքուստ այդ կոլտնտեսությունները տեխնիկայի տեսակետից կարծես թե չեն տարբերվում մանր գյուղացիական տնտեսությունից (քիչ են մեքենաները, քիչ են տրակտորները): Մինչդեռ գյուղացիական գործիքների սոսկական գումարումը կոլտնտեսությունների ընդերքում տվել ե այնպիսի եֆեկտ, վորի մասին մեր պրակտիկները չեն յին ել յերազում: Ինչո՞ւ արտապտվեց այդ եֆեկտը: Նրանում, վոր կոլտնտեսությունների ուղիների վրա անցնելը տվեց ցանքի տարածության 30, 40 ե 50% ընդարձակում: Ինչո՞վ բացատրել այդ «գլխապտույտային» եֆեկտը: Նրանով, վոր գյուղացիները, վորոնք անգոր եյին անհատական աշխատանքի պայմաններում, մեծագույն ուժի փոխարկվեցին, իրենց գործիքները գումարելով ու կոլտնտեսությունների մեջ միավորվելով: Նրանով, վոր գյուղացիները հնարավորություն ստացան մշակելու անհատական աշխատանքի պայմաններում դժվար մշակվող լքած հողերն

ու խոսքանները: Նրանով, վոր գյուղացիները հնարավորութ-
յուն ստացան իրենց ձեռքը վերցնելու խոսքանները: Նրա-
նով, վոր հնարավորություն ստացվեց գործի գցելու պա-
րագլուխները (пугать), հողի առանձին պատանները,
միջնակները և այլն և այլն:

Լքած հողերի ու խոսքանների մշակման հարցը հսկայա-
կան նշանակություն ունի մեր գյուղատնտեսության համար:
Դուք գիտե՞ք, վոր Ռուսաստանում հին ժամանակներում
հեղափոխական շարժման առանցք ծառայում էր ագրարա-
յին հարցը: Դուք գիտե՞ք, վոր ագրարային շարժման նպա-
տակներին մեկնել սակավահողության վոչնչացումն էր:
Այն ժամանակ շատերը կարծում էին, թե այդ սակավա-
հողությունը բացարձակ է, այսինքն՝ վոր իմ չմ-ում այլևս
մշակության համար պիտանի ազատ հողեր չկան: Իսկ ի՞նչ
պարզվեց իրականում: Այժմ բոլորի համար պարզ է, վոր
իմ չմ-ում կային ու մնացել են տասնյակ-միլիոնավոր հեկ-
տար ազատ հողեր: Բայց գյուղացին իր խղճուկ գործիքնե-
րով դրանք մշակելու վոչ մի հնարավորություն չունեի:
Յե՛վ հենց այն պատճառով, վոր նա խոսքաններն ու լքած
հողերը մշակելու հնարավորություն չունեի, հենց այդ
պատճառով էլ նա ձգտում էր ղեպի «փափուկ հողերը»,
ղեպի կարվածատերերին պատկանող հողերը, ղեպի այն
հողերը, վորոնք հարմար էին անհատական աշխատանքի
պայմաններում գյուղացիական ինվենտարի ուժերով մշա-
կելու համար: Ահա թե ինչն էր «սակավահողության» հիմ-
քը: Ուստի զարմանալի չէ, վոր մեր Հատիկտրեստն այժմ
հնարավորություն ունի գործի գցելու մոտ քսան միլիոն
հեկտար ազատ հողեր, վորոնք գյուղացիները չեն դրադեց-
նում, և վորոնք չեն կարող մշակվել անհատական աշխա-
տանքի կարգով մանր-գյուղացիական ինվենտարի ուժերով:

Կոլտնտեսային շարժման նշանակությունը նրա բոլոր
փուլերում, — թե՛ նրա առաջնային փուլում, թե՛ ավելի զար-
գացած փուլում, յերբ նա զինված է տրակտորներով, — այն
է, վոր գյուղացիներն այժմ հնարավորություն են ստանում
գործի գցելու լքած հողերն ու խոսքանները: Սրա մեջ է
գյուղացիների կողմից կոլեկտիվ աշխատանքի անցնելու ժա-
մանակ ցանքի տարածությունները հսկայական չափով ըն-

դարձակելու գաղտնիքը: Սրա մեջ է անհատական գյուղա-
ցիական տնտեսության նկատմամբ կոլտնտեսությունների
ունեցած գերազանցության հիմքերից մեկը:

Ինչ ասել կուզի, վոր կոլտնտեսությունների գերազան-
ցությունն անհատական գյուղացիական տնտեսությունից
ե՛լ ավելի անվիճելի կդառնա, յերբ համատարած կոլեկտի-
վացման շրջաններում առաջնային կոլտնտեսություններին
ոգնության հհասնեն մեքենա-տրակտորային կայաններն ու
շարանները (колхозы), յերբ կոլտնտեսություններն իրենք
հնարավորություն կստանան իրենց ձեռքում տրակտորներ
ու կոմբայններ կենտրոնացնելու:

IV

ՔԱՂԱՔՆ ՈՒ ԳՅՈՒՂԸ

Գոյություն ունի բուրժուական տնտեսագետների կող-
մից սնվող մի նախադաշարմունք այսպես կոչված «մկրատի»
մասին, նախադաշարմունք, վորին հարկավոր է անողոք
կոխի հայտարարել, ինչպես նաև բոլոր մյուս բուրժուական
թեորիաներին, վորոնք, դժբախտաբար, տարածված են խոր-
հրդային մամուլում: Յե՛ս նկատե՛ ունե՛մ այն թեորիան, թե
Հոկտեմբերյան հեղափոխությունը գյուղացիությանն իր
թե ավելի քիչ քան է տվել, քան Փետրվարյան հեղափոխու-
թյունը, թե Հոկտեմբերյան հեղափոխությունն, իսկապես
ասած, վոչինչ չի տվել գյուղացիությանը: Այդ նախադա-
շարմունքը մի ժամանակ մեր մամուլում հրահրում էր
«խորհրդային» տնտեսագետներին մեկը: Ճիշտ է, նա, այդ
«խորհրդային» տնտեսագետը, հեղափայտում հրաժարվեց
իր թեորիայից: (Մի ձայն. «Իսկ ո՞վ է դա»): Դա — Գրո-
մանն է: Բայց այդ թեորիան փորձերից տրոցկիստական-
գիեովյեվյան ուղղիցիան ու ուղտագործեց կուսակցության
ղեմ: Ընդվորում վոչ մի հիմք չկա պնդելու, վոր այն ներ-
կայումս էլ տարածված չէ «խորհրդային» հասարակայնու-
թյան շրջաններում: Սա շատ կարևոր հարց է, ընկերնե՛ր: Նա
չոչափում է քաղաքի ու գյուղի փոխհարաբերությունների
պրոբլեմը: Նա չոչափում է քաղաքի ու գյուղի հակադրու-
թյան վոչնչացման պրոբլեմը: Նա՝ չոչափում է ամենատե-
կ

1931

տուալ հարցը «մկրատի» վերաբերյալ: Ուստի յետ կարծում եմ, վոր արժե այդ տարրինակ թեորիայով զբաղվել:

Ճիշտ ե արդյոք, վոր գյուղացիները Հոկտեմբերյան հեղափոխությունից վոչինչ չեն ստացել: Դիմենք փաստերին:

Իմ ձեռքին ե հայտնի վիճակագիր ընկ. Նեմչինովի հայտնի աղյուսակը, վոր հրապարակված ե իմ «Հացի ճակատում» հոդվածում: Այդ աղյուսակից յերևում ե, վոր մինչհեղափոխական ժամանակներում կալվածատերերն «արտադրում եյին» վոչ պակաս քան 600 միլիոն փութ հացահատիկ: Հետևաբար, կալվածատերերն այն ժամանակ 600 միլիոն փութ հացի տեր եյին: Կուլակներն այն ժամանակ «արտադրում եյին» 1.900 միլիոն փութ հաց: Այդ շատ մեծ ուժ ե, վորի տերն եյին այն ժամանակ կուլակները: Իսկ չֆալորուքյունն ու միջակներն արտադրում եյին 2.500 միլիոն փութ հաց: Այսպես ե դրության պատկերը հին, մինչև Հոկտեմբերյան հեղափոխությունը յեղած գյուղում:

Ի՞նչ փոփոխություններ կատարվեցին գյուղում Հոկտեմբերից հետո: Թվերը վերցնում եմ հենց նույն աղյուսակից: Վերցնենք, որինակ, 1927 թվականը: Իսկ կալվածատերերն այդ տարում վո՞րքան են արտադրել: Պարզ ե, վոր նրանք վոչինչ չեն արտադրել և չեյին կարող արտադրել, վորովհետև Հոկտեմբերյան հեղափոխությունը վոչընչացրել եր կալվածատերերին: Դուք կհասկանաք, վոր այդ պետք ե մեծ թեթևացում լիներ գյուղացիության համար, վորովհետև գյուղացիներն ազատվեցին կալվածատիրական լծից: Այդ, իհարկե, մեծ ոգուտ ե գյուղացիության համար, վոր նա ստացել ե Հոկտեմբերյան հեղափոխության հետևանքով: Վո՞րքան են արտադրել կուլակները 1927 թվականին: 600 միլիոն փութ հաց 1.900 միլիոն փթի փոխարեն: Հետևաբար, Հոկտեմբերյան հեղափոխությունից հետո յեղած ժամանակաշրջանում կուլակները թուլացել են ավելի քան յերեք անգամ: Դուք կհասկանաք, վոր այս չեր կարող չթեթևացնել չքավորության ու միջակների դրությունը: Իսկ վո՞րքան են արտադրել 1927 թվականին չֆալորուքյունն ու միջակները: 4 միլիարդ փութ՝ 2.500 միլիոն փթի փոխարեն: Հետևաբար, չքավորությունն ու միջակները

Հոկտեմբերյան հեղափոխությունից հետո սկսել են 1,5 միլիարդ փութ հաց ավելի արտադրել, քան մինչհեղափոխական ժամանակ:

Ահա ձեզ փաստեր, վորոնք խոսում են այն մասին, վոր չքավորներն ու միջակները հսկայական ոգուտ են ստացել Հոկտեմբերյան հեղափոխությունից:

Ահա թե ինչ ե ավել Հոկտեմբերյան հեղափոխությունը չքավորներին ու միջակներին:

Ի՞նչպես կարելի յե սրանից հետո պնդել, թե Հոկտեմբերյան հեղափոխությունը վոչինչ չի ավել գյուղացիներին:

Բայց ուս ամենը չե, ընկերներ: Հոկտեմբերյան հեղափոխությունը վոչնչացրեց հողի մասնավոր սեփականությունը, վոչնչացրեց հողի առուծախը, հաստատեց հողի ազգայնացում: Այս ի՞նչ ե նշանակում: Այս նշանակում ե, վոր գյուղացին հաց արտադրելու համար բոլորովին կարիք չունի հող գնելու: Առաջներում նա տարիներով միջոցներ եր կուտակում, վորպեսզի հող ձեռք բերի, պարտքերի տակ եր ընկնում, ստրկացման եր դիմում, միայն թե հող ձեռք բերի: Հողի գնման ծախսերն, իհարկե, բարդվում եյին հացի արտադրության արժեքի վրա: Այժմ գյուղացին դրա կարիքը չունի: Այժմ նա կարող ե հաց արտադրել, առանց հող գնելու: Ի՞նչ ե՝ ուս թեթևացնո՞ւմ ե գյուղացիների դրությունը, թե՞ չի թեթևացնում: Պարզ ե, վոր թեթևացնում ե:

Այնուհետև: Մինչև վերջին ժամանակներս գյուղացին հարկադրված եր հողը քչիորել հին ինվենտարով՝ անհատական աշխատանքի կարգով: Ամեն մեկին հայտնի յե, վոր արտադրության հին, այժմ արդեն հնազանդ գործիքներով գինված անհատական աշխատանքը չի տալիս այն ոգուտը, վորն անհրաժեշտ ե հասնելի կերպով ապրելու, իր նյութական դրությունը ռիստեմատիկաբար բարձրացնելու, իր կուլտուրան դարգացնելու և սոցիալիստական շինարարության լայն ճանապարհը դուրս գալու համար: Այժմ, կոլտընակսային շարժման ուժեղացրած դարգացումից հետո, գյուղացիները հնարավորություն ունեն միավորելու իրենց աշխատանքն իրենց հարևանների աշխատանքի հետ, միավորվելու կոլտեստեություն մեջ, հերկելու խոպանք, ոգտադոր-

ծելու լքած հողը, ստանալու մեքենա ու տրակտոր և այլ-
պիսով բարձրացնելու իրենց աշխատանքի արտադրողակա-
նությունը յերկու, յեթե վոչ յերեք անգամ: Իսկ այս ի՞նչ
և նշանակում: Այս նշանակում է, վոր կորսնտեսություննե-
րի մեջ միավորվելու չնորհիվ գյուղացին այժմ հնարավորու-
թյուն ունի առաջմանից շատ ավելի արտադրելու՝ նույն
աշխատանքը ծախսելով: Հետևաբար, այս նշանակում է, վոր
հացի արտադրությունը շատ ավելի եփանանում է, քան
այդ տեղի ունեւր մինչև վերջին ժամանակներս: Այս նշանո-
կում է, վերջապես, վոր գները կայունության հետևանքով
գյուղացին հացի համար շատ ավելի կարող և ստանալ, քան
նա ստանում եր մինչև այժմ:

Ի՞նչպես կարելի չէ այս ամենից հետո պնդել, թե Հոկ-
տեմբերյան հեղափոխությունն սղուտ չի ամել գյուղացիու-
թյանը:

Մի՞թե պարզ չէ, վոր այդպիսի չեղած բաներ խոսող
մարդիկ ակնհայտ կերպով սուտ են ասում կուսակցության
մասին, ինչպէս իշխանության մասին:

Բայց ի՞նչ է հետևում այս ամենից:

Սրանից հետևում է, վոր «մկրատի» հարցը, «մկրատի»
վերացման հարցն այժմ նոր ձևով պետք է դրվի: Սրանից
հետևում է, վոր յեթե կոլտնտեսային շարժումն աճի այժ-
մյան տեմպով, «մկրատը» կվոչնչացվի ամենամոտիկ ժա-
մանակներս: Սրանից հետևում է, վոր քաղաքի ու գյուղի
փոխհարաբերությունների հարցը նոր հողի վրա չէ դրվում,
վոր քաղաքի ու գյուղի հակադրությունը կվողողվի-կարբվի
արագացրած տեմպով:

Այս հանգամանքը, ընկերներ, մեծադույն նշանակու-
թյուն ունի մեր ամբողջ շինարարության համար: Նա փո-
խակերպում է գյուղացու հոգեբանությունը և դեպի քաղաք
և դարձնում նրա յերեսը: Նա հող և ոտեղծում քաղաքի ու
գյուղի հակադրությունը վոչնչացնելու համար: Նա հող և
ստեղծում այն բանի համար, վորպեսզի կուսակցության
«յերեսներս դեպի գյուղ» լոզունդը լրացվի կոլտնտեսական-
գյուղացիների «յերեսներս դեպի քաղաք» լոզունդով: Յե՛կ
սրանում զարմանալու վոչինչ չկա, վորովհետև գյուղացին
այժմ քաղաքից ստանում է մեքենա, տրակտոր, սպրոնտ,

կարմակերպիչ, վերջապես ուղղակի ոգնություն՝ պայքարե-
լու և կուլակությանը հաղթահարելու համար: Հին տիպի
գյուղացին՝ իր գաղափարն անխտաճությամբ դեպի քա-
ղաքը, վորպես դեպի մի թալանող՝ հեղին պլանն և անց-
նում: Նրան փոխարինում է նոր գյուղացին, կոլտնտեսա-
կան-գյուղացին, վորը քաղաքի վրա նայում է այնտեղից
արտադրական ուսող ոգնություն ստանալու հուսով: Հին
տիպի գյուղացուն, վորը վախենում եր չքավորության մեջ
ընկնելուց ու միայն գաղտաղողի յեր բարձրանում մինչև
կուլակի՝ գրությունը (կարող են ընտրական իրավունքից
զրկել), փոխարինելու չէ զալիս նոր գյուղացին, վորն ունի
նոր հեռանկար—կոլտնտեսություն մտնել ու թշվառությու-
նից դուրս գալ տնտեսական վերելքի լայն ճանապարհը:

Ահա թե բանն ինչպիսի ընթացք է ստանում, ընկերներ:

Ավելի ևս ցավալի չէ, ընկերներ, վոր մեր թեորեաթի-
ադարարագետները ձեռք չեն առել բոլոր միջոցները, վորպես-
զի հետաքննած ու արմատախիլ անեն բոլոր ու ամեն տե-
սակի բուրժուական թեորիաները, վորոնք փորձում են պա-
կազերձ անել Հոկտեմբերյան հեղափոխության նվաճումներն
ու կոլտնտեսային աճող շարժումը:

Վ

ԿՈՒՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԲՆՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

Կոլտնտեսությունները վորպես տնտեսության տիպ սո-
ցիալիստական տնտեսության ձևերից մեկն են: Սրա մասին
վոչ մի կասկած չի կարող լինել:

Հոկտեմբերից մեկն այստեղ յեղեջթ ունեցավ և պա-
կազերձ եր անում կոլտնտեսություններին: Նա հավատա-
ցնում եր, վոր կոլտնտեսությունները վորպես տնտեսական
կազմակերպություններ վոչ մի ընդհանուր բան չունեն տըն-
տեսության սոցիալիստական ձևի հետ: Յե՛ս պետք է հայտա-
բարեմ, ընկերներ, վոր կոլտնտեսություններն այդպես
բնութագրելը միանդամայն ախալ է: Տարակույս չի կարող
լինել, վոր դա, այդ բնութագրումը, վոչ մի ընդհանուր
բան չունի յենինիքմէ հետ:

Ինչո՞վ է վորոշվում տնտեսության տիպը: Ակներև է,

վոր արտադրութեան պրոցեսի մեջ մարդկանց ունեցած հարբերութեաններով: Ուրիշ ել ինչո՞վ կարելի չե վորոշել տնտեսութեան տիպը: Բայց մի՞թե կոլտնտեսութեան մեջ կա այնպիսի մարդկանց դասակարգ, վորոնք արտադրութեան միջոցների սեփականատեր են, և այնպիսի մարդկանց դասակարգ, վորոնք զուրկ են արտադրութեան այդ միջոցներից: Մի՞թե կոլտնտեսութեան մեջ կա շահագործողների դասակարգ և շահագործվողների դասակարգ: Մի՞թե կոլտնտեսութեան արտադրութեան հիմնական գործիքների հանրայնացումը չե այն հողի վրա, վորը, բացի այդ, պետութեանն է պատկանում: Ի՞նչ հիմք կա պնդելու, թե կոլտնտեսութեանները վորպես տնտեսութեան տիպ սոցիալիստական տնտեսութեան ձևերից մեկը չեն:

Իհարկե, կոլտնտեսութեաններում հակասութեաններ կան: Իհարկե, կոլտնտեսութեաններում կան անհատապաշտական և մինչև անգամ կուլակային մնացուկներ, վորոնք դեռևս չեն վերացել, բայց վորոնք ժամանակի ընթացքում անպատճառ պետք է վերանան, ինչ չափով վոր կամբարանդվեն կոլտնտեսութեանները, ինչ չափով վոր կմեքենացվեն նրանք: Բայց մի՞թե կարելի չե թխտել, վոր կոլտնտեսութեաններն ամբողջութեամբ առած, իրենց հակասութեաններով ու թերութեաններով հանդերձ, կոլտնտեսութեանները վորպես տնտեսական փաստ հիմնականում դյուղի զարգացման նոր ուղին են, գյուղի սոցիալիստական զարգացման ուղին, ի հակադրութեամբ զարգացման կուլակային, կապիտալիստական ուղու: Մի՞թե կարելի չե թխտել, վոր մեր պայմաններում կոլտնտեսութեանները (յես խոսում եմ կոլտնտեսութեանների և վոչ թե կեղծ կոլտնտեսութեանների մասին) դյուղում կատարվող սոցիալիստական շինարարութեան բազան ու ոջախն են, վորոնք աճել են կապիտալիստական տարրերի դեմ մղած կատաղի գոտեմարտերում:

Պարզ չե՞ միթե, վոր ընկերներից վոմանց փորձերը՝ պատկազերձ անելու կոլտնտեսութեանները և նրանց հայտարարելու տնտեսութեան բուրժուական ձև—զուրկ են ամեն մի հիմքից:

1923 թվին մեղանում դեռևս մասսայական կոլտնտեսա-

յին շարժում չկար: Լենինն իր «Կոոպերացիայի մասին» բրոշյուրում նկատի ուներ կոոպերացիայի բոլոր տեսակները, նրա թե՛ ստորին ձևերը (մատակարարող—վաճառահանող), թե՛ բարձր ձևերը (կոլտնտեսային ձևը): Իսկ այն ժամանակ ի՞նչ եր ասում նա կոոպերացիայի մասին, կոոպերատիվ ձևնարկութեանների մասին: Ահա Լենինի «Կոոպերացիայի մասին» բրոշյուրի ցիտատներից մեկը.

«Դայութեան ունեցող մեր կարգերում կոոպերատիվ ձևնարկութեանները տարբերվում են մասնավոր—կապիտալիստական ձևնարկութեաններից վորպես կուլակային ձևնարկութեաններ, բայց չեն տարբերվում սոցիալիստական ձևնարկութեաններից, յեթե նրանք հիմնված են այն հողի վրա, այնպիսի արտադրամիջոցների առկայությամբ, վորոնք պատկանում են պետութեանը, այսինքն՝ բանվոր դասակարգին»:

Հետևապես, Լենինը վերցնում է կոոպերատիվ ձևնարկութեանները վոչ թե ինքնին, այլ գոյութեան ունեցող մեր կարգերի կապակցությամբ, այն կապակցությամբ, վոր նրանք գործում են պետութեանը պատկանող հողի վրա, մի յերկրում, վորտեղ արտադրութեան միջոցները պատկանում են պետութեանը,—և այդ կարգով ընկելով նրանք՝ Լենինը պնդում է, վոր կոոպերատիվ ձևնարկութեանները չեն տարբերվում սոցիալիստական ձևնարկութեաններից:

Այսպես է խոսում Լենինն առհասարակ կոոպերատիվ ձևնարկութեանների մասին:

Պարզ չե՞ արդյոք, վոր ավելի էս հիմք կա նույն այդ բանն ասելու մեր ժամանակաշրջանի կոլտնտեսութեանների մասին:

Դրանով ել, ի միջի այլոց, բացատրվում է այն, վոր Լենինը մեր պայմաններում տեղի ունեցող՝ «կոոպերացիայի սոսկական աճումը» «սոցիալիզմի աճման հետ նույնական» է համարում:

Դուք տեսնում եք, վոր կոլտնտեսութեանները պատկազերձ անելով՝ վերոհիշյալ հոստորն ամենակույրս օխալը թույլ տվեց լենինիզմի հանդեպ:

Այդ սխալից բղիում է նրա մի սերիշ սխալը—դասակարգային կուլի մասին կոլտնտեսութեաններում: Հոստորն

1 Ընդգծումն իմն է: Ի. Ստ.:

աշխատեալ զուսնեղ նկարագրեց զաստկարգային կռիվը կոշտը-
տեսութեամբ, վոր կարելի չե կարծել, թե զաստկար-
գային կռիվը կոշտեսութեամբ թշուառներում չի տարբերվում կո-
տեսութեամբ թշուառներից զուրս յեղած զաստկարգային կռիվը :
Դեռ ամէլիքն . կարելի չե կարծել, թե նա ե՛լ ամէլի կատաղի
չե զատուած աշտեղ : Սակայն միայն հիշատակված հետե-
րը չե, վոր մեղավոր ե այս բանում : Դասակարգային կռիվի
վերաբերյալ չազակատանքը, կոտեսութեամբ թշուառներում յե-
ղած զաստկարգային կռիվի վերաբերյալ ճղճոցն ու վնդը-
տոցն այժմ մեր բոլոր «ձախ» աղակարարների բնորոշ գիծն
են կարծում : Ըստփորում այդ ճղճոցի մեջ ամենակոմիկա-
կանն այն ե, վոր այդ «ճղճոցիները» զաստկարգային
կռիվը «տեսնում են» աշտեղ, վորտեղ այն չկա կամ հա-
մարյա չկա, բայց այն չեն տեսնում աշտեղ, վորտեղ զո-
յություն ունի այն ե ամիւրից զուրս ե թափվում :

Դասակարգային կռիվի տարբեր կա՞ն արդյոք կոշտը-
տեսութեամբ թշուառներում : Այո՛, կան : Կոտեսութեամբ թշուառներում
զաստկարգային կռիվի տարբեր չեն կարող չլինել, յեթե այն-
տեղ պահպանվում են դեռուս անհատապաշտական կամ
հույնիսկ կուլակային հոգեբանութեան մնացուկները, յեթե
աշտեղ դեռուս վորոշ անհատապաշտութեան կա : Կարելի՞ չե
արդյոք ասել, վոր զաստկարգային կռիվը կոտեսութե-
ամբ թշուառներում հալստարանշանակ ե կոտեսութեամբ թշուառներից
զուրս տեղի ունեցող զաստկարգային կռիվն : Վո՛չ, չե կա-
րելի : Մեր «ձախ» ֆրագյորների սխալն ել հենց այն ե, վոր
նրանք այդ տարբերութեանը չեն տեսնում : Ի՞նչ ե նշանա-
կում զաստկարգային կռիվ կոտեսութեամբ թշուառներից զուրս,
միմչև կոտեսութեամբ թշուառների գոյանալը : Դա նշանակում ե—
պայքար կուլակի դեմ, վորն արտադրութեան դործիքների
ու միջոցների տեղ ե ե արտադրութեան այդ դործիքների
ու միջոցների ոչնութեամբ ստրկացում ե չքավորութեանը :
Այդ պայքարը վո՛չ թե կյանքի, այլ մահու պայքար ե : Իսկ
ի՞նչ ե նշանակում զաստկարգային կռիվ կոտեսութեամբ թշու-
առների բազայի վրա : Ամենից առաջ այդ նշանակում ե, վոր
կուլակը ջախջախված ե ե զրկված արտադրութեան դործիք-
ներից ու միջոցներից : Յերկրորդ, այդ նշանակում ե, վոր
չքավորներն ու միջակները միավորված են կոտեսութե-
ամբ թշուառներում :

Թշուառներում՝ արտադրութեան հիմնական դործիքների ու
միջոցների հանրայնացման բազայի վրա : Վերջապես, այդ
նշանակում ե, վոր բանը վերաբերում ե այն պայքարին,
վորը տեղի չե ունենում կոտեսութեամբ թշուառների անդամների
միջև, վորոնցից վոմանք դեռուս չեն ազատադրվել անհա-
տապաշտական ու կուլակային մնացուկներից ե փորձում են
հոգուտ իրենց ողորդութեամբ կոտեսութեամբ թշուառներում յեղած
վորոշ անհատապաշտութեանը, իսկ մյուսները ցանկանում են
կոտեսութեամբ թշուառներից վտարել այդ մնացուկներն ու այդ
անհատապաշտութեանը : Պարզ չե՞ միթե, վոր միայն կուլակերը
չեն կարող տեսնել կոտեսութեամբ թշուառների բազայի վրա տե-
ղի ունեցող զաստկարգային կռիվ ե կոտեսութեամբ թշուառներից
զուրս տեղի ունեցող զաստկարգային կռիվի միջև յեղած
տարբերութեանը :

Սխալ կլիներ կարծել, վոր յեթե տրված են կոտեսութե-
ամբ թշուառները, ապա տրված ե ամեն անհրաժեշտը սոցիա-
լիզմի կառուցման համար : Ամէլի ես սխալ կլիներ կարծել,
թե կոտեսութեամբ թշուառների անդամներն արդեն սոցիալիստներ
են դարձել : Վո՛չ, հարկ կլինի դեռուս շատ աշխատելու այն
բանի վրա, վորպեսզի վերակերտենք կոտեսութեամբ թշու-
առները, շտկենք նրա անհատապաշտական հոգեբանութեանը
ե նրանից սոցիալիստական հասարակութեան իսկական աշ-
խատավոր պատրաստենք : Յե՛վ այդ կկատարվի այնքան ա-
մէլի շուտ, վորքան ամէլի շուտ կմեքենացվեն կոտեսութե-
ամբ թշուառները, վորքան ամէլի շուտ նրանք կտրակտորավորվեն :
Բայց այս բնույթ չի նսեմացնում կոտեսութեամբ թշուառների մե-
ծագույն նշանակութեանը, վորպես գյուղի սոցիալիստական
փոխակերպման լծակի : Կոտեսութեամբ թշուառների մեծ նշանա-
կութեան ել հենց այն ե, վոր նրանք հիմնական բազան են
հողադործութեան մեջ մեքենաներ ու տրակտորներ դոր-
ծադրելու համար, վոր նրանք հիմնական բազան են գյու-
ղացու վերակերպման համար, նրա հոգեբանութեանը պրո-
լետարական սոցիալիզմի վողով վերամշակելու համար : Լե-
նինն իրավացի յեր, յերբ ասում եր .

«Մանր հողադործի վերամշակութեան, նրա ամբողջ հոգեբանութեան
ու բնակութեան վերամշակութեան դործը մի դործ ե, վորը տե-
րունդներ ե պահանջում : Վնուկ այս հարցը մանր հողադործի նկատ-

մամբ, առողջացնել, այսպես ասած, նրա ամբողջ հոգեբանությունը, կարող է միայն նյութական բաղան, տեխնիկան, տրակտորների ու մեքենաների մասնայական մասշտաբով կիրառումը հողագործություն մեջ, մասնայական մասշտաբով ելեկտրիֆիկացիան»:

Ո՞վ կարող է ժխտել, վոր կոլտնտեսությունները սոցիալիստական տնտեսության հենց այն ձևն են, վորի միջոցով է միայն, վոր բազմամիլիոն մանր գյուղացիությունը կարող է հաղորդակից լինել մեքենաներին ու տրակտորներին, վերպես տնտեսական վերելքի լծակներին, վորպես գյուղատնտեսության սոցիալիստական զարգացման լծակներին:

Այս ամենի մասին մոռացել են մեր «ձախ» ֆրադյորները:

Այս մասին մոռացել է նաև մեր հոետորը:

VI

ԴԱՍԱԿԱՐԳԱՅԻՆ ՏՆՂԱՇԱՐԺԵՐԸ ՅԵՎ ՇՐՋԱԿԱՐԺԸ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ

Վերջապես, դատակարգային տեղաշարժերին ու գյուղի կապիտալիստական տարրերի վրա սոցիալիզմի կատարած հարձակմանը վերաբերող հարցը:

Վերջին տարվա ընթացքում մեր կատարած աշխատանքի բնորոշ գիծն այն է, վոր մենք, վորպես կուսակցություն, վորպես Խորհրդային իշխանություն՝ ա) ամբողջ ճակատով հարձակում ծավալեցինք գյուղի կապիտալիստական տարրերի դեմ, բ) այդ հարձակումը ամեն և շարունակում է առաջ, ինչպես հայտնի յե, խիստ շոշափելի դրական արդյունքներ:

Այս ի՞նչ է նշանակում: Այս նշանակում է, վոր կուլակության շահագործողական տենդենցների սահմանափակման քաղաքականությունից մենք անցել ենք՝ կուլակությունը վորպես դատակարգ լիկվիդացիայի յեմքարկելու քաղաքականության: Այս նշանակում է, վոր մենք կատարել ենք ու շարունակում ենք կատարել մեր ամբողջ քաղաքականության վճռողական շրջադարձերից մեկը:

Մինչև վերջին ժամանակները կուսակցությունը կանգնած էր կուլակության շահագործողական տենդենցների սահմանափակման դիրքում: Հայտնի յե, վոր այդ քաղաքականությունը հռչակվել էր դեռևս VIII համագումարում:

Նա, հենց այդ քաղաքականությունը, նորից աղարարվեց նեպոլ մոցնելիս և մեր կուսակցության XI համագումարում: Ինչո՞րն էլ հիշում են Լենինի հայտնի նամակը՝ ուղղված Պրեդերասենսկուն (1922 թ.), վորտեղ նա նորից է վերադառնում հենց այդպիսի քաղաքականություն կիրառելու անհրաժեշտության հարցին: Այդ քաղաքականությունը, վերջապես, հաստատվեց մեր կուսակցության XV համագումարի կողմից: Այդ քաղաքականությունն էլ մենք կիրառում եյինք մինչև վերջին ժամանակներս:

Ճի՞շտ էր արդյոք այդ քաղաքականությունը: Այո՛, անսխալման ճիշտ էր այն: Արդյոք մենք մի հինգ կամ մի յերեք տարի առաջ կարո՞ղ եյինք կուլակության վրա այդպիսի հարձակման ձեռնարկել: Մենք այն ժամանակ կարո՞ղ եյինք արդյոք հույս ունենալ այդպիսի հարձակման հաջողության վրա: Վո՛չ, չեյինք կարող: Այդ ամենավտանգավոր ավանտյուրիզմը կլինե՞ր: Հարձակում կատարելու ամենափորձառու վոր մի խաղ կլինե՞ր այդ: Վորովհետև մենք հաստատապես կձախողվեյինք այդ դործում և, ձախողվելով, կամբացնեյինք կուլակության դիրքերը: Ինչո՞ւ: Վորովհետև մենք դեռևս չունեյինք այն հենակետերը գյուղում՝ հանձին խորհտնտեսությունների ու կոլտնտեսությունների լայն ցանցի, վորոնց վրա կարելի կլինե՞ր հենվել կուլակության դեմ վճռական հարձակում դործելիս: Վորովհետև մենք այն ժամանակ հնարավորություն չունեյինք կուլակի կապիտալիստական արտադրությունը փոխարինելու սոցիալիստական արտադրությամբ՝ կոլտնտեսությունների ու խորհտնտեսությունների ձևով:

1926—1927 թ. թ. դիկտյեյան ցորցկիստական ուղղիցիան ուժեղապես կուսակցության վրին էր փաթաթում կուլակության դեմ անհապաղ հարձակում դործելու քաղաքականությունը: Կուսակցությունը չդիմեց այդ վտանգավոր ավանտյուրային, վորովհետև նա դիտե՞ր, վոր լուրջ մարդիկ չեն կարող հարձակում կատարելու խաղ թույլ տալ իրենց: Կուլակության դեմ հարձակվելը լուրջ դործ է: Այն չի կարելի չփոթել կուլակության դեմ դեկլամացիա անելու հետ: Այն նույնպես չի կարելի չփոթել կուլակության հետ ձանդաղելու քաղաքականության հետ, վոր կուսակցու-

թյան վերին ուժեղներեն փաթաթում եր գինովյեվյան—տրոց-
կիստական ուղղիցիան: Հարձակվել կուլակուլթյան վրա—
այդ նշանակում է ջարդել կուլակուլթյանը և լիկվիդացիայի
յենթարկել նրան վորպես դասակարգ: Այս նպատակները
դուրս՝ հարձակումը ղեկավարող յե, ճանկուտում, դատար-
կախութուն, ամեն բան, ինչ կուղեք, միայն թե վոչ լի-
կական բոլշեիկյան հարձակում: Հարձակվել կուլակուլթյան
վրա—այդ նշանակում է դործի պատրաստվել ու հարվածել
կուլակուլթյանը, բայց հարվածել նրան ախպես, վորպեսզի
նա ալլես չկարողանա վորքի կանդնել: Հենց այս է, վոր
մեզանում, բոլշեիկներին մոտ, իսկական հարձակում է կոչ-
վում: Արդյոք մի հինգ տարի կամ մի յերեք տարի արանից
առաջ մենք կարո՞ղ եյինք այդպիսի հարձակման ձեռնար-
կել՝ հաջողութուն ունենալու հաշվով: Վո՞չ, չեյինք կա-
րող:

Իրոք, կուլակը 1927 թվին 600 միլիոն փթից ալլելի հաց
եր արտադրում, իսկ այդ գումարից արտադրուղական փո-
խանակության կարգով արտահանում եր մոտ 130 միլիոն
փութ: Այս բալական լուրջ ուժ է, վորի հետ չի կարելի
հաշի չնտել: Իսկ ինչքա՞ն եյին արտադրում այն ժամանակ
մեր կոլտնտեսություններն ու խորհտնտեսությունները: Մոտ
80 միլիոն փութ, վորից չուկա արտահանեցին (ապրանքային
հաց) մոտ 35 միլիոն փութ: Ինքներդ դատեցեք, արդյոք
այն ժամանակ մենք կարո՞ղ եյինք կուլակային արտադրու-
թյունը և կուլակային ապրանքային հացը փոխարինել մեր
կոլտնտեսությունների ու խորհտնտեսությունների արտա-
դրությամբ ու ապրանքային հացով: Պարզ է, վոր չեյինք
կարող: Ի՞նչ է նշանակում այդպիսի պայմաններում վճռա-
կան հարձակման ձեռնարկել կուլակուլթյան դեմ: Այդ նշա-
նակում է հաստատապես ձախողվել, ուժեղացնել կուլակու-
լթյան դիրքերը և առանց հացի մնալ: Ահա թե ինչու այն
ժամանակ մենք չեյինք կարող ու չպիտի ձեռնարկեյինք
հարձակման՝ կուլակուլթյան դեմ, հակառակ գինովյեվյան-
տրոցկիստական ուղղիցիայի արկածախնդրական ղեկավար-
չիաների:

Ե՞ր, իսկ ա՞յժմ: Այժմ գործն ի՞նչ դրության մեջ է:
Այժմ մենք բալարար նյութական բազա ունենք այն բանի

համար, վորպեսզի հարվածենք կուլակուլթյանը, կոտրենք
նրա ղեկավարությունը, լիկվիդացիայի յենթարկենք նրան
իրեք դասակարգ և նրա արտադրությունը փոխարինենք
կոլտնտեսությունների ու խորհտնտեսությունների արտա-
դրությամբ: Հայտնի յե, վոր 1929 թվին հացի արտադրու-
թյունը կոլտնտեսություններում ու խորհտնտեսություննե-
րում կազմում եր 400 միլիոն փթից վոչ պակաս (200 միլիոն
փթով պակաս կուլակային տնտեսության 1927 թվի համա-
խառն արտադրանքից): Այնուհետև հայտնի յե, վոր 1929
թվին կոլտնտեսություններն ու խորհտնտեսությունները 130
միլիոն փթից ալլելի ապրանքային հաց տվին (այսինքն՝ ա-
վելի քան կուլակը 1927 թվին): Վերջապես, հայտնի յե, վոր
1930 թվին կոլտնտեսությունների ու խորհտնտեսություն-
ների հացի համախառն արտադրանքը կազմելու յե 900 մի-
լիոն փթից վոչ պակաս (այսինքն՝ ալլելի, քան կուլակի հա-
մախառն արտադրանքը 1927 թվին), իսկ ապրանքային հաց
նրանք կտան 400 միլիոն փթից վոչ պակաս (այսինքն՝ տն-
համեմատ ալլելի, քան կուլակը 1927 թվին):

Ահա թե այժմ գործն ինչ դրության մեջ է մեզանում,
քննենք:

Ահա թե ինչպիսի տեղաշարժում է կատարվել մեզանում
յերկրի եկտնտիկայի մեջ:

Ահա թե դատակարողային ուժերի ինչպիսի տեղաշար-
ժում է կատարվել մեզանում վերջին ժամանակներս:

Այժմ մեզանում, ինչպես տեսնում եք, նյութական բա-
զա կա այն բանի համար, վորպեսզի կուլակային արտա-
դրությունը փոխարինենք կոլտնտեսությունների ու խորհ-
տնտեսությունների արտադրությամբ: Ահա թե ինչու մեր
հարձակումը կուլակուլթյան դեմ այժմ անկասկածելի հաջո-
ղություն ունի: Ահա թե ինչպես պետք է հարձակվել կու-
լակուլթյան վրա, յեթե խոսենք իսկական հարձակման մա-
սին, և վոչ թե սահմանափակվենք կուլակուլթյան դեմ
ուղղված սնամեջ ղեկավարողից:

Ահա թե ինչու վերջին ժամանակներս կուլակուլթյան
չահադործողական տեղեկեցները սահմանափակելու քաղա-
քականությունից մենք անցանք կուլակուլթյունը վորպես

դասակարգ լիկվիդացիայի յենթարկելու քաղաքականութեանը:

Լալ, բայց ի՞նչպէս վարվել կուլակաթափութեան քաղաքականութեան հետ, կարելի՞ չե արդո՞ղ կուլակաթափութեան թույլատրել համատարած կոլեկտիվացման շրջաններում, — հարցնում են զանազան կողմերից: Ծիծաղելի՛ հարց: Կուլակաթափութեան չէր կարելի թույլատրել, քանի դեռ մենք կանգնած էինք կուլակութեան շահագործողական տենդենցների սահմանափակման տեսակետի վրա, քանի դեռ մենք հնարավորութիւն չունեինք վճռական հարձակման անցնելու կուլակութեան դեմ, քանի դեռ մենք հնարավորութիւն չունեինք կուլակային արտադրութիւնը փոխարինելու կոլտնտեսութիւնների ու խորհանտեսութիւնների արտադրութեամբ: Այն ժամանակ կուլակաթափութեան անթույլատրելիութեան քաղաքականութիւնն անհրաժեշտ էր ու ճիշտ: Իսկ ա՞յժմ: Այժմ բանն ուրիշ է: Այժմ մենք հնարավորութիւն ունենք վճռական հարձակում գործելու կուլակութեան վրա, կոտրելու նրա դիմադրութիւնը, վերացնելու նրան վորպես դասակարգ և նրա արտադրութիւնը փոխարինելու կոլտնտեսութիւնների ու խորհանտեսութիւնների արտադրութեամբ: Այժմ կուլակաթափութիւնը կատարում են իրենք չքավոր-միջակային մասսաները, վորոնք համատարած կոլեկտիվացում են իրականացնում: Այժմ կուլակաթափութիւնը համատարած կոլեկտիվացման շրջաններում արդեն հասարակ վարչական միջոցառում չէ: Այժմ կուլակաթափութիւնն այնտեղ կոլտնտեսութիւնների կազմավորման ու զարգացման բաղկացուցիչ մասն է: Ահա թե ինչու այժմ կուլակաթափութեան մասին ընդարձակաբանելը ծիծաղելի ու անլուրջ բան է: Գլուխը կտրելուց հետո՝ մազերի համար լաց չեն լինում:

Պակաս ծիծաղելի չի թվում մյուս հարցը. կարելի՞ չե արդո՞ղ կուլակին կոլտնտեսութիւն թողնել: Իհարկե, չի կարելի նրան կոլտնտեսութիւն թողնել: Զի կարելի, վորովհետև նա կոլտնտեսային շարժման յերդիշալ թշնամի է: Թվում է, թե պարզ է:

Ահա, ընկերներ, վեց հանդուցային հարցեր, վորոնց կողքով չի կարող անցնել մեր մարքսիստ-ազգրապետների թեորիական աշխատանքը:

Այս հարցերի նշանակութիւնն ամենից առաջ այն է, վոր նրանց մարքսիստական մշակումը հնարավորութիւն է տալիս արմատահան անելու բոլոր ու ամեն տեսակի բուրժուական թեորիաները, վորոնք յերբեմն—համոթ մեզ—տարածում են մեր ընկեր-կոմունիստները և վորոնք աղքատում են մեր պրակտիկների գլուխները: Իսկ արմատահան անել այդ թեորիաները և նրանց դեն շարտել վաղուց էր հարկավոր: Վորովհետև այդ թեորիաների դեմ անողոք պայքար մղելով է միայն, վոր կարող է աճել ու ամրանալ մարքսիստ-ազգրապետների թեորիական միտքը:

Վերջապես, այս հարցերի նշանակութիւնն այն է, վոր նրանք նոր կերպարանք են տալիս անցման ժամանակաշրջանի եկոնոմիկայի հին պրոբլեմներին:

Այժմ նոր ձևով է դրվում նեպի, դասակարգերի, կոլտնտեսութիւնների, անցման ժամանակաշրջանի եկոնոմիկայի հարցը: Հարկավոր է բացահայտել այն մարդկանց սխալը, վորոնք նեպն ըմբռնում են վորպես նահանջ և միայն վորպես նահանջ: Իրականում Լենինը դեռևս նեպը մտցնելիս ասում էր, վոր նեպը նահանջով չի սպառվում, վոր նա դրա հետ մեկտեղ նշանակում է նախապատրաստութիւն քաղաքի ու գյուղի կապիտալիստական տարրերի վրա վճռական նոր հարձակում գործելու համար: Հարկավոր է բացահայտել այն մարդկանց սխալը, վորոնք կարծում են, թե նեպը հարկավոր է քաղաքի ու գյուղի միջև յեղած կապի համար միայն: Մեզ հարկավոր է վորոնք ամեն տեսակի կապ քաղաքի ու գյուղի միջև: Մեզ հարկավոր է այնպիսի մի կապ, վորն ապահովում է սոցիալիզմի հաղթութիւնը: Յեւ յեթե մենք նեպի կողմնակից ենք, ապա այն պատճառով, վոր այն ծառայում է սոցիալիզմի դործին: Իսկ յերբ այն դադարի սոցիալիզմի դործին ծառայելուց, մենք այն գրողի ծոցը կնետենք: Լենինն ասում էր, վոր նեպը մտցված

ե լրջորեն ու յերկար ժամանակով: Բայց նա յերբեք չի ա-
սել, թե նեպը մտցված է ընդմիջո:

Հարկավոր է նույնպես ղենել վերարտադրութեան մարք-
սիստական թեորիան մասսայականացնելու հարցը: Հարկա-
վոր է մշակել մեր ժողովրդական տնտեսութեան հաշվեկշի-
կառուցման սխեմայի հարցը: Այն, ինչ հրապարակված է
Կենտրինիզմի կողմից 1926 թվին ժողովրդական տնտեսու-
թեան հաշվեկշիկի ձևով, դա վո՛չ թե հաշվեկշիւ է, այլ
թվախաղ: Գործին չի համապատասխանում նաև ժողովրդա-
կան տնտեսութեան հաշվեկշիւի պրոբլեմի վերաբերյալ Բա-
ղարովի ու Գրոմանի տված մեկնաբանութիւնը: ԽՍՀՄ-ի
ժողովրդական տնտեսութեան հաշվեկշիւի սխեման պետք է
մշակեն հեղափոխական մարքսիստները, յեթե նրանք ընդ-
հանրապես ցանկանում են զրազվել անցման ժամանա-
կաշրջանի եկոնոմիկայի հարցերի մշակմամբ:

Լավ կլիներ, յեթե մեր մարքսիստ-տնտեսագետները
դատեյին աշխատողների մի հատուկ խումբ՝ անցման ժա-
մանակաշրջանի եկոնոմիկայի պրոբլեմները նրանց նոր
դրամով մշակելու համար:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

	Եջ
I. «Հավասարակշռութեան» թեորիան	5
II. «Ինքնահոսի» թեորիան սոցիալիստական շինարա- րութեան մեջ	8
III. Մանր-դյուղացիական տնտեսութեան «կայու- նութեան» թեորիան	11
IV. Քաղաքն ու գյուղը	17
V. Կոլտնտեսութիւնների բնութեան մասին	21
VI. Դասակարգային տեղաշարժերը և շրջադարձը կուսակցութեան քաղաքականութեան մեջ	26
VII. Յեղրակացութիւններ	31

Հայերեն թարգմանությունը խմբագրեց Բ. Մարտիրոսյան
Տեխն. խմբ. Ս. Խաչատրյան
Սրբազրիչ Հ. Մանվելյան
Կոնտրոլ սրբազրիչ Լ. Արսվյան

Դրավիտի լիազոր № Կ—3341, հրաա. № 616
Պատվեր № 173, տիրաժ 5.000
Հանձնվել է արտադրության 21/XI 1938 թ.
Ստորագրվել է տպագրելու 21/XII 1938 թ.
Գինը 25 Կ. կազմը 30 Կ.

Պետհրատ—Բաղաճական գրականության հրատարակչության
տպագրատ, Յեքեռն, Ազավեթգրատ № 00

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0179069

9161 50 4.

И. СТАЛИН

К ВОПРОСАМ АГРАРНОЙ
ПОЛИТИКИ В СССР

Аргиз—Издательство полит. литературы
Ереван, 1939